

SUVEYDA PROTESTOLARININ ANLAMI VE SURİYE'NİN GELECEĞİ

KUTLUHAN GÖRÜCÜ

SETA | ANALİZ

MAYIS 2024 · SAYI 421

SUVEYDA PROTESTOLARININ ANLAMI VE SURİYE’NİN GELECEĞİ

KUTLUHAN GÖRÜCÜ

Katkı Sağlayan: AZRA AY

COPYRIGHT © 2024

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-6583-51-1

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
SUVEYDA’DA PROTESTOLARIN BAŞLAMASI	8
DÜRZİLERİN TALEPLERİ	10
REJİMİN YAKLAŞIMI	11
SONUÇ: DÜRZİLERİN VE SURİYE’NİN GELECEĞİ	13

KUTLUHAN GÖRÜCÜ

Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezundur. Yüksek lisans eğitimini de Kocaeli Üniversitesi Siyasi Tarih Bölümü'nde "Suriye Savaşı Boyunca Suriye Türkmenleri (2011-2021)" başlıklı tez ile tamamlamıştır. SETA Dış Politika Direktörlüğünde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Ayrıca Suriye Gündemi internet sitesinde baş editörlük yapmaktadır. Çalışma alanları Suriye savaşı, devlet dışı silahlı aktörler, terörizm, Türkmenler ve DEAŞ'tır.

ÖZET

Bu analiz Dürzilerin protesto gösterilerinin tarihsel sürecini, ne arzuladıklarını ve rejimin sıra dışı yaklaşımını merkeze alarak Suveyda’nın ve dolayısıyla Suriye’nin geleceğini ele almaktadır.

Bu analiz 23 Ağustos 2023’te başlayan ve günümüzde de devam eden Dürzi ağırlıklı bir nüfusa sahip Suveyda eyaletinde rejim karşıtı protestoları ele almaktadır. Dürziler ile rejim arasındaki gerilimin tarihsel kökenleri, geçmiş protestolar, Dürzilerin ne istediği ve rejimin nasıl bir siyaset izlediği analizin odağında yer almaktadır. Rejimin halk ayaklanmasından bu yana protesto gösterilerine yönelik askeri güç kullanımını neden Dürzilere karşı tercih etmediği de yine detaylandırılan hususlar arasında yer almaktadır. Tüm bunların yanında Dürzilerin protesto gösterilerinin geleceği ve geleceğin Suriye’si bağlamında ne anlam ifade ettiği de irdelenmektedir.

GİRİŞ

Suriye’de Mart 2011’de başlayan protesto gösterilerine rejimin orantısız askeri müdahalesi nedeniyle ülkenin önce iç savaş ve ardından da küresel ve bölgesel aktörlerin müdahil olduğu uluslararası bir çatışma alanına dönüştüğüne tüm dünya şahitlik etmiştir. 2011’den başlayarak 2020’ye değin kesintisiz süren savaş, Türkiye’nin gerçekleştirdiği Bahar Kalkanı Harekatı ile birlikte bugüne kadar gelen sınırların belirdiği ve yerleşik bir statükonun oluştuğu bir süreci beraberinde getirmiştir.

Dört yılı aşkın bir sürenin geride bırakıldığı bu dönemde yerelde dört aktörün (rejim, Heyet Tahrir eş-Şam [HTŞ], Suriye Geçici Hükümeti ve PKK/YPG) varlığı görülmüştür. Çatışmanın diğer yıllara nazaran durmasıyla birlikte Suriye halkı için yeniden yönetimlerin test edildiği bir ortamın oluştuğu söylenebilir. Bu süreç içerisinde özellikle rejim ve terör örgütü PKK/YPG kontrollerinin bulunduğu bölgelerde protesto gösterileri ya da isyan girişimlerinin yaşandığı ifade edilebi-

lir. PKK/YPG bölgesinde en yakın tarihli olarak Deyrizor’daki Arap aşiretlerin silahlı kalkışması bu bağlamda hatırla tutulabilir.

Rejim bölgesinde ise Suveyda’nın ve dolayısıyla Dürzilerin bu anlamda ön plana çıktığı belirtilebilir. Dürzilerin 2020’de gerçekleştirdiği gösteriler kısa süreli olsa da Ağustos 2023’te başlayan gösterilerin ise yaklaşık on aydır sürdüğünü vurgulamak gerekmektedir. Bu anlamda kesintisiz devam etmesi itibarıyla halk ayaklanmasının ilk aylarındaki gösterileri dahi geride bıraktığı söylenebilir. Nitekim Dürziler ilk olarak rejimin akaryakıt sübvansiyonlarını kesmesi nedeniyle gösterilerine başlasa da geline nokta da protestoların rejimin devrilmesini arzulayan bir harekete dönüştüğü söylenebilir.

Bu gösterilerde muhaliflerin Suriye bayrağının kullanılması ise –Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu’nun (SMDK) destek açıklamalarıyla birlikte değerlendirildiğinde– Dürziler dolayısıyla Suveyda, mevcut yaklaşımları itibarıyla Dera ile birlikte rejimin kontrol ettiği topraklarda kalan muhalif yaklaşımlarını sürdürebilen iki bölge olarak karşımızda durmaktadır. Bu analiz Dürzilerin protesto gösterilerinin tarihsel sürecini, ne arzuladıklarını ve rejimin sıra dışı yaklaşımını ele alarak Suveyda’nın ve dolayısıyla Suriye’nin geleceğini ele almaktadır.

SUVEYDA’DA PROTESTOLARIN BAŞLAMASI

Suriye’de 2011 öncesinde 23 milyonluk nüfusun yalnızca yüzde 3’nü oluşturan Dürziler, ülkenin güneyinde yer alan Suveyda şehrinde yaşamakta ve şehrin nüfusunun yüzde 90’ını oluşturmaktadır.¹

¹ Tobias Lang, “Druze Sheikhs Protest in Sweida”, Carnegie Middle East Center, 16 Nisan 2014, <https://carnegie-mec.org/diwan/55356>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

Bu bakımdan Suveyda’nın bir Dürzi şehri olduğu ifade edilebilir. Dürziler, Suriye’de Suveyda dışında çoğunlukla Şam’da ve öte yandan İsrail işgali altındaki Golan’da yaşamaktadır.

Ülkede protestoların başlangıç noktası olan Dera’ya yakın olsalar da Dürzilerin rejime muhalif eylemlere katılmaktan çekindikleri görülmüştür. Bu süreçte elbette tüm Dürzilerin rejim yanlısı olduğu iddia edilemez ancak stratejik olarak rejimle ilişkileri nedeniyle Dürzi liderlerin bu ilişkilerini korumaya çalıştığı söylenebilir. 2014’ten itibaren rejime karşı itirazların daha kamusal bir hale geldiği, DEAŞ’ın bölgeye saldırıları sonrasında ise Dürziler ile rejim arasındaki güven bunalımının giderek arttığı belirtilmelidir.²

Koronavirüs (Covid-19) salgını süreciyle birlikte adeta zirveye çıkan ekonomik kötüleşme Dürzileri muhalif bir çizgiye getirirken protesto gösterileri de belirgin bir noktaya gelmiştir. Ancak tüm zamanların en düzenli ve geniş katılımlı protestolarının 23 Ağustos 2023’ten itibaren başladığı belirtilebilir. Yaklaşık on aydır süregelen eylemlerde protestoların güvenlik ya da ekonomik kaygıların ötesine geçerek rejimin devrilmesinin hedeflendiği bir noktaya geldiği görülmektedir.

Bugünden geçmişe bakıldığında Dürziler ile rejim arasındaki gerilimlerde belirli tarihlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu kapsamda 9 Nisan 2014’te bir Dürzi şeyhin gözüaltına alınması, 4 Eylül 2015’te Dürzi şeyh ve Dürzi bir askeri grubun liderliğini yapan Vahid Balus’un öldürülmesi,³ 2016-2018 arasında DEAŞ’ın saldırılarına maruz kalınması ve koronavirüs salgını ile birlikte 2020’de başlayan ekonomi temelli protestolar

sıralanabilir. Ancak 2023’te başlayıp günümüzde de devam eden protestoların bugüne kadar yaşananların hepsinden farklı olduğu, Dürzilerin kararlı ve düzenli bir şekilde eylemlerini sürdürdüğü görülmektedir.

Yaklaşık on aydır süregelen eylemlerde protestoların güvenlik ya da ekonomik kaygıların ötesine geçerek rejimin devrilmesinin hedeflendiği bir noktaya geldiği görülmektedir.

Dürziler ile rejim arasında ortaya çıkan bu ayrılığı anlamak ve analiz etmek için tarihsel sürecin yanı sıra protestoların temeline de odaklanmak gerekir. İlk olarak Dürzi toplumun içerisinde 2011’den bu yana siyaseten rejime muhalif unsurların bulunduğu söylenebilir. Bunun yanında Dürzi gençlerin zorunlu askerliğe çağırılması,⁴ rejimin güvenlik şemsiyesinin çökmesi neticesinde ağır kayıpların yaşandığı DEAŞ saldırıları, giderek kötüleşen ekonomik koşullar, yolsuzluk ve keyfi tutuklamalar gibi nedenler sıralanabilir.

Temel sebepler bu şekilde sıralansa da bütün eylemlerin daha basit olarak nitelendirilebilecek gelişmelerden kaynaklandığı ifade edilebilir. Nitekim 20 Ağustos 2023’te başlayan protestoların akaryakıt sübvansiyonlarının kesilmesi sonucunda ortaya çıktığı bilinmektedir.⁵ Suveyda’da başlayan ilk eylemlere yalnızca kent merkezinden değil çevre köy ve kasabalardan da desteklerin geldiği görülmüştür. Tablo 1’de yer alan bir kez gerçekleşen protesto gösterilerinin ekonomik kaygılar kaynaklı olduğu söylenebilir.

² “Syria’s Druze Minority: Walking a War-Time Tightrope”, Arab News, 21 Kasım 2018, <https://www.arabnews.com/node/1408726/amp%20> 2018, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

³ Tobias Lang, “The Druze as a Political Entity in the Modern State: An Overview of the Contemporary”, Peter Lang, 29 Temmuz 2021, <https://www.peterlang.com/document/1137102>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

⁴ “As War Swirls around Suwayda, a Complex Picture Emerges of Druze Interests”, Syria Direct, 16 Mart 2015, <https://syriadirect.org/as-war-swirls-around-suwayda-a-complex-picture-emerges-of-druze-interests>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

⁵ “Suriye’de Gösteriler: Suveyda Şehrinde Halk Ekonomik Koşulları Protesto Ediyor”, Euronews Türkçe, 8 Eylül 2023.

TABLO 1. SUVEYDA'DA PROTESTO GÖSTERİLERİNİN YAPILDIĞI YERLEŞİM YERLERİ*

Yer	Protesto Sayısı	Tarihler
Kerame Meydanı	167	-
Kureyye Kasabası	38	-
Salhad Kenti	10	-
Şahba Kenti	10	-
Qanawat Kasabası	4	4 Eylül, 12 Eylül, 9 Ekim 2023, 27 Şubat 2024
Al-Mazraa Kasabası	4	10 Eylül, 17 Ekim 2023, 27 Şubat 2024, 17 Nisan 2024
Salim Kasabası	2	9 Eylül 2023, 16 Şubat 2024
Walgha Kasabası	2	7 Eylül, 21 Eylül 2023
Melh Kasabası	2	24 Eylül, 30 Ekim 2023
Attil Kasabası	2	17 Eylül, 22 Ekim 2023
Amazl-Kafr Kasabası	2	4 Eylül 2023, 17 Nisan 2024
Arman Kasabası	1	2 Ekim 2023
Al Hawia Kasabası	1	28 Eylül 2023
Al Buthaina Kasabası	1	27 Eylül 2023
Şaqqa Kasabası	1	25 Eylül 2023
Al Kaseeb Köyü	1	4 Aralık 2023
Samara Meydanı	1	29 Şubat 2023
Mafala Kasabası	1	20 Eylül 2023
Dhi Bin Kasabası	1	8 Eylül 2023
El Mecdal Kasabası	1	14 Eylül 2023
Mardak Kasabası	1	13 Eylül 2023
El-Mughayir Köyü	1	11 Eylül 2023
Amra Köyü	1	28 Eylül 2023
Sema el-Barda Köyü	1	13 Kasım 2023
Sahwat al-Balata Köyü	1	4 Kasım 2023
Al Thaala Kasabası	1	30 Ekim 2023
Um al-Rumman Köyü	1	23 Ekim 2023
Raymah Hazem Köyü	1	23 Ekim 2023
Al Ghariya Kasabası	1	16 Ekim 2023
Necran Kasabası	1	16 Ekim 2023
Hut Köyü	1	9 Ekim 2023
Al Heet Köyü	1	8 Ekim 2023
Park Köyü	1	5 Ekim 2023
Malah Kasabası	1	30 Ağustos 2023
Amtan Köyü	1	30 Ağustos 2023
Qaisma Köyü	1	30 Ağustos 2023
Shanira Köyü	1	30 Ağustos 2023

* Tablo 23 Ağustos 2023-30 Nisan 2024 arasındaki eylemleri kapsamaktadır.

İlerleyen günlerde eylemlerin ekonomik kaygıların ötesine geçerek siyasallaştığı ifade edilebilir. Bu nedenle eylemlere katılım sağlayan köy, kasaba veya başkaca yerleşim yerlerinin protesto sahalarından çekilmesi bu kapsamda görülebilir. Eylemler Seer Meydanı'nda başlasa da esas protesto merkezinin zaman içinde Kerame Meydanı olduğu görülmektedir. Neredeyse her gün protestocular Kerame Meydanı'nda toplanmakta, direkt olarak rejimi ve Beşar Esed'i hedef alan eylemlerini bu noktadan sürdürmektedir.

DÜRZİLERİN TALEPLERİ

Dürziler diğer Suriyelilere benzer şekilde rejimin devrilmesini siyasi yaklaşımlarının temeline aldıkları bir noktaya gelmiştir. Elbette bu yaklaşıma sahip olmayan Dürziler de vardır. Nitekim Tablo 1'de de görüldüğü üzere ekonomi temelli protestolara katılım sağlayanların rejim karşıtı eylemlere mesafeli durduğu görülmektedir. Protestoların başlangıcına bakıldığında bugün eylemleri sürdüren Dürzilerin dahi ekonomik motivasyonunun önde olduğu iddia edilebilir. Ancak bugün geleneksel nokta ise rejimin devrilmesini önceleyen bir anlayışı ortaya koymaktadır.

Eylemlerini sürdüren protestocuların odaklandığı ve temelde ele aldığı üç başlıktan söz edilebilir. İlk başlık olarak mevcut ekonomik zorluklar yazılabilir. Nitekim enflasyonist ortam, temel ihtiyaçlara erişimdeki zorluklar, uluslararası yaptırımlar, yolsuzluk ve ücretlerin yetersizliği ekonomik yaşamı zorlaştıran etmenler arasında yer almaktadır. Tüm Suriye sahasına bakıldığında rejimin kontrol ettiği bölgelerde yaşam koşullarının daha kötü olduğu not edilebilir.⁶ Rejim bölgelerinden ekonomi temelli düzensiz göçlerin devam ettiği de bilinmektedir.

⁶ "Syria: Protesters Describe Beatings, Arrests", Human Rights Watch, 28 Haziran 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/06/28/syria-protesters-describe-beatings-arrests>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

Dürzi eylemcilerin –muhaliflere benzer bir şekilde– ikinci talebinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı Kararı’nın uygulanmasıdır. Bu yönüyle Dürzi eylemcilerin Suriyeli muhaliflerin yanı sıra Türkiye ile aynı nokta çizgide oldukları görülmektedir. Bu paralelliğin varlığı muhaliflerin kullandığı yeşil, beyaz ve siyah renkli şeritlerden oluşan üç yıldızlı eski Suriye bayrağının protestolarda kullanılmasıyla da ortaya koyulmaktadır. Nitekim Dürzilere Suriye’nin kuzeyinde yer alan muhalif aktivistlerden destek geldiği de görülmektedir.⁷

Üçüncü başlık ise –ikinci başlığa benzer bir paralellikte– rejimin devrilmesi ya da Beşar Esed’in iktidardan gitmesi olarak ifade edilebilir. Her ne kadar 2254 sayılı Karar’ın uygulanması buna yol açabilecek olsa da Dürzilerin rejim ve Esed karşıtlığına ayrı bir başlık açılması gerekmektedir. Nitekim bugünkü protesto gösterilerinde halk ayaklanmasının ilk dönemlerinde Beşar Esed aleyhine kullanılan sloganların atılması “devrimci” bir yaklaşımın varlığını işaret etmektedir.⁸

Bu başlıklar bir kenara bırakıldığında Dürzi eylemcilerin protestoların başlangıcından bu yana barışçıl bir yaklaşım sergiledikleri ve silahlı eylemlerden uzak durdukları görülmektedir.⁹ Şüphesiz bu yaklaşımın sürdürülebilmesinde rejimin de Dürzilere karşı oldukça müsamahakar davranmasının etkili olduğu vurgulanmalıdır.

Protestolarda sıklıkla Dürzileri temsil eden bayrağın yanında muhaliflerin kullandığı Suriye bayrağı da kullanılmaktadır. Bu durum muhalif yaklaşımı güçlendirdiği gibi Dürzilerin de mevcut rejimin idaresi altında olmak

istemediklerini ortaya koymaktadır. Her ne kadar Dürziler ayrılıkçı bir gündemleri olmadıklarını ifade etseler de rejim kurumlarının varlığını istememektedir.

Dürziler ayrılıkçı bir gündemleri olmadıklarını ifade etseler de rejim kurumlarının varlığını istememektedir.

Suriyeli muhalif aktivistlerce ortaya konulan Üç Bölge Belgesi’ne Suveydalı katılımcıların da destek vermesi, Dürzilerin rejim varlığının bulunmadığı bir yönetime daha yakın olduklarını ortaya koymaktadır. Bu belge Suveyda, Dera ve Halep şehirlerindeki muhalifler aktivistler tarafından 8 Mart 2024’te yayımlanmıştır. Ayrıca belge Suriye’nin kıyı bölgeleri, İdlib ve Golan Tepeleri’ndeki isimler tarafından da imzalanmıştır.¹⁰ Belgenin muhalif siyasette yeni bir yaklaşıma işaret ettiği görülmektedir. Ancak bu minvaldeki “sürgün siyaseti”nin sahaya ne denli yansıtacağı da takip edilmelidir.

REJİMİN YAKLAŞIMI

Rejimin Dürzilere yaklaşımını mevcut protesto gösterilerinin ötesinde değerlendirmek gerekir. Dürziler halk ayaklanmasının başlangıcı ve devamında rejimin devrilmesine yönelik devrimci ve silahlı bir ayaklanmanın bir parçası olmamıştır. Hatta Dürzi unsurların rejim ile paralel hareket ettiği dahi söylenebilir. Özellikle Suriye muhalefetinin İslamcı hareketler tarafından domine edilmesiyle birlikte rejim, kendisini azınlıkların koruyucusu olarak konumlandırmaya çalışmış-

7 “Özgürleştirilmiş Bölgeler Suveyd’deki Protestoları Selamladı”, Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu, 23 Ocak 2024, <https://tr.etalaf.org/haberler/koalisyon-haberleri/ozgurlestirilmis-bolgeler-suveydedeki-protestolari-selamladi?nowprocket=1>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

8 Sarah Dadouch, “Syrian Protesters Raise Rare Anti-Assad Chants Amid Economic Plunge”, *The Washington Post*, 11 Haziran 2020.

9 Tuba Yıldız, “Ekonomik Kaygılardan Özgürlük Taleplerine Suveyda Protestoları Ne Anlatıyor?”, ORSAM, Eylül 2023, s. 38, https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/10-TubaYYldYz_1.pdf, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

10 “Suriye Demokratik Konseyi, ‘Ulusal Eylem Topluluğu’ ve ‘Üç Bölge Belgesi’ Girişimlerini Memnuniyetle Karşıladı ama İmzalamadı”, *Independent Türkçe*, 25 Nisan 2024.

tır.¹¹ Bu bakımdan rejimin temelini Nusayriler oluştursa da azınlık olarak Hristiyan Arapların ve Dürzilerin de yönetimde kendilerine yer bulduklarını söylemek mümkündür.

Bu nedenle rejim, Dürzileri muhalif saflara ve siyasete teslim etmek istememektedir. Aylardır süren temassız izleme hali de bu durumdan kaynaklanmaktadır. Askeri ve stratejik açıdan da bakıldığında Suveyda rejim için vazgeçilebilir değildir. Ancak rejimin Dürzileri ikna edebilecek bir siyaseti ortaya koyamadığı da görülmektedir. Aksine aylardır süren ve kalıcı bir noktaya gelen protestolarla birlikte Dürzilerin bir bölümünün rejim ile zihnen yeniden bir arada olması oldukça zor görünmektedir.

Rejimin Suriye’de bugüne dek hiçbir topluluğa tanımadığı “iltimas”ı Dürzilere sağlama-sındaki bir diğer faktör de rejim yanlısı Dürzi aktörlerdir. Bu aktörlere DEAŞ ve muhaliflerle savaşta Suriye ordusu içerisinde adeta bir sembol haline gelen Cumhuriyet Muhafızları Tümgeneralî İsam Zahreddin ve Cumhurbaşkanlığı İşleri Bakanı Mansur Fadlallah Azzam gibi isimler kolaylıkla örnek verilebilir.¹² Mansur Fadlallah bugün görevine devam ederken İsam Zahreddin ise 2017’de DEAŞ’a karşı savaşta hayatını kaybetmiştir. Elbette rejim yanlısı Dürzi figürler tüm Dürzilerin benimsediği isimler değildir. Geçmişten günümüze rejime mesafeli ya da muhalif Dürziler bunu ortaya koymaktadır.

Rejimin bu tutumunun bir diğer nedeni de protestoların daha fazla yayılmasına dair duydukları korkudur. Rejim, varlığını temellendirdiği Nusayri nüfusun dahi ekonomik yıkım ve yolsuzluklar sebebiyle tepki göstereceğine dair endişe duymaktadır. Akaryakıttan ekmeğe kadar temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasında dahi ciddi

sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar ise rejimi askeri tedbirleri öncelemekten uzaklaştırmaktadır.

Rejimin bu yaklaşımına rağmen protestoların başladığı 23 Ağustos’tan sonra ilk kez rastgele ateş açılması nedeniyle 27 Şubat’ta bir gösterici hayatını kaybetmiştir.¹³ Ancak bu olayın sonrasında rejim yeniden eski yaklaşımını sürdürmüştür. Keza bir göstericinin öldürülmesinin rejimin politikasının değil bölgede görev yapan unsurların inisiyatifi sonucunda gerçekleşmiş olabileceği değerlendirilmelidir.

Rejimin askeri tedbirler yerine ekonomik kısıtlamalarla Suveyda halkını cezalandırdığı görülmektedir. Bu kısıtlamalar arasında dağıtılması gereken mazot miktarının yalnızca yüzde 25’inin verilmesi, şehrin su kuyularının yüzde 90’ının bakımsızlık sebebiyle hizmet dışı kalması ve yine rejime bağlı yardım kuruluşlarının yardımlarının kesilmesi gibi başlıklar bulunmaktadır.¹⁴

Askeri tedbirlerin yanı sıra rejimin alışkanlıklarını sürdürdüğü de görülmektedir. Suveydalı Danny Obaid isimli bir üniversite öğrencisi sosyal medyadaki bir paylaşımı nedeniyle gözaltına alınmış ve yaklaşık iki ay gözaltında kalmıştır. Rejimin Obaid’i serbest bırakması için girişimlerinden sonuç alamayan Suveydalılar, içlerinde Suveyda Göçmenlik ve Pasaport Şubesi Başkanı Albay Manar Mahmoud’un da bulunduğu birçok memuru alıkoymuştur. Bunun üzerine rejim Obaid’i ve yerel eylemciler de alıkoydukları memurları serbest bırakmıştır.¹⁵

13 “Funeral of the First Killed in Suwayda with Wide Popular Participation and Angry Chants”, Syria TV, 29 Şubat 2024, <https://www.syria.tv/> - تشييع - أول - قتل - في - السويداء - بمشاركة - شعبية - واسعة - وتشافات - (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

14 “Suriye Rejiminin Devam Eden Süveyda Protestolarına Karşı Yaklaşımı”, Jusoor, 5 Şubat 2024, <https://jusoor.co/tr/details/suriye-rejiminin-devam-eden-süveyda-protestolarına-kaşı-yaklaşımı>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

15 “Receiving “Obeid” in Karama Square and Releasing Detained Officers in Sweida”, Syria TV, 29 Nisan 2024, <https://www.syria.tv/> - استقبال - عبيد - في ساحة الكرامة - وإطلاق سراح - الضباط - المحتجزين - فيدي - في - السويداء - (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

11 İbrahim Akkan ve Fuat Aksu, “Suriye Krizinde Mezhepçiliğin Araçsallaştırılması”, *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, (Mart 2023).

12 “The Cabinet”, Syrian Arab News Agency, https://sana.sy/en/?page_id=1900, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

Söz konusu alıkoyma hadisesinin ardından rejim, Suveyda’ya askeri takviye gerçekleştirmiştir. Bazı kaynaklar rejimin yanı sıra İran destekli milislerin de bölgeye kaydırıldığını ve yaklaşık 1.200 unsurun sevk edildiğini ifade etmektedir.¹⁶ Özgür Cebel el-Arap Toplantısı lideri Süleyman Abdülbaki, Suveyda’daki muhalif hareket içerisinde yüzde 1’lik bir kesimin dahi eylemleri militarize etme niyetinin olmadığını ancak rejimin dayatması halinde bu savaşın kendilerinin varoluşu savaşı olacağını açıklamıştır.¹⁷ Yine bölgenin etkili isimlerinden Şeyh Hikmet Hicri¹⁸ bir açıklama yayımlayarak kendilerini “barışçıl yurtseverler” olarak tanımlamış ve her türlü gerginliğe karşı olduklarını ortaya koymuştur.¹⁹

Bu noktada bir hususun altı çizilmelidir. Dürziler, Danny Obaid hadisesinde de görüldüğü üzere silahlı grupları haizdir ve bu gruplar geçmişten günümüze bölgede varlıklarını sürdürmektedir. Ancak Suriye sathındaki diğer askeri gruplar düşünüldüğünde oldukça küçük ve görece daha hafif silahlara sahip gruplardır. Rejimin bölgeye askeri olarak müdahale hususunda çekincelerinden biri de söz konusu askeri gruplardır. Süleyman Abdülbaki’nin açıklamaları da bu durumu teyit etmektedir.

Sonuç olarak Nisan, Suveyda adına tansiyonun yükseldiği bir ay olsa da Mayıs itibarıyla mevcut ortamın askeri bir tırmanmaya işaret et-

mediği görülmektedir. Ancak rejimin takviyelerinin eylemciler üzerindeki baskıyı artıracaklarını da söylemek mümkündür. Buna karşın eylemcilerin rejim askerlerini alıkoyma yeteneklerinin olası bir eskalasyona temel seviyede de olsa hazırlıkları olduğunu gösterir niteliktedir.

Rejimin askeri tedbirler yerine ekonomik kısıtlamalarla Suveyda halkını cezalandırdığı görülmektedir.

SONUÇ: DÜRZİLERİN VE SURİYE’NİN GELECEĞİ

Suriye’de Bahar Kalkanı Harekatı’ndan bu yana toprak değişiminin yaşanmaması ve belirli bir statükonun oluşması, mevcut dört farklı yönetimin teste tabi tutulduğu bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu test sürecinde rejimin ve PKK/YPG’nin büyük protesto gösterileri ya da isyan hareketleriyle yüzleştiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Dürzilerin başlattığı ve yaklaşık on aydır sürdürdüğü protesto gösterileri silsilesinin ihtiva ettiği anlamın, Suveyda’nın da ötesine geçtiği ifade edilebilir. Bu durum rejimin muhalif Sünniler dahi hariç bırakıldığında üzerinde hakimiyet kurduğu bölgeleri yönetemediğini açıkça ortaya koymaktadır. Keza son muhalif Sünni nüfusun ağırlıkta olduğu Dera bölgesi de rejimin kontrolüne geçtiği halde suların durulmadığı ve çeşitli isyan girişimlerinin yaşandığı bilinmektedir.

Bu hususta kritik nokta ise rejimin bu yönetim başarısızlığına rağmen onu ortadan kaldıracabilecek ihtimallerin ortadan kalkmasıdır. Keza Rusya ve İran, rejimi yeniden yapılandırmaya istekli değildir. Öte yandan ABD’nin başını çektiği Uluslararası Koalisyon da rejimi değişime zorlayabilecek askeri tedbirleri alma tehdidini çoktan geride bırakmış ve bunu resmi olarak ifade et-

16 “Is the Syrian Regime about to Crack Down on Suwayda?”, ETANA, 30 Nisan 2024, https://twitter.com/ETANA_Syria/status/1785245884441112895, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

17 “The Regime Sends ‘The Biggest’ Reinforcements towards Sweida”, Syria TV, 4 Mayıs 2024, <https://www.syria.tv/>

يرسل تعزيزات - هي - الأكبر - باتجاه - السويداء - ما - التفاصيل النظام. (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

18 Şeyh Hikmet Hicri bölge Dürzilerinin dini lideridir. Dürzilikte dini liderin siyasi etkisinin de büyük olduğu ifade edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. “Şeyh’ül Akl Hikmet Selman el-Hicri”, Suriye Gündemi, 14 Ekim 2021, <https://suriyegundemi.com/seyh-uel-akl-hikmet-selman-el-hicri>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

19 “Şeyh Hikmet El Hicri: Her Türlü Gerilime Karşı Uyarıyoruz”, Suwayda24, 30 Nisan 2024, <https://suwayda24.com/?p=22615>, (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2024).

miştir. Bu nedenle mevcut şartlar altında muhalif Suriyeliler siyaseten yalnız bırakılmıştır. On aydır devam eden protesto gösterilerine rağmen Dürzilerin de “muhalif” parantezine alındığı görülmektedir. Bu kapsamda uluslararası medyanın da ilgi göstermediği müşahade edilmektedir.

Dürzilerin rejime karşı muhalefeti şiddete bulaşmayarak siyaseten göstermek istediği görülmektedir. Bu nedenle Dürziler bugüne kadar herhangi bir silahlı eyleme müracaat etmemiştir. Nisan’ın sonunda yaşanan bazı rejim unsurlarını alıkoymalar ise Suriye şartlarında silahlı eylem ya da askeri müdahale olarak değerlendirilmeyebilir. Zira akabinde rejimin bölgeye askeri takviye yapmasına karşın protestocuların barışçıl inisiyatifi sürdürmek istediği anlaşılmaktadır. Rejimin de ülke sathında yaşanan görece sükunet ortamını bozmak istemediği, özellikle ekonomik şartların bu denli zorlaştığı bir ortamda yeni bir dip dalgayı tetiklemekten kaçındığı görülmektedir. Bu nedenle rejimin on aydır sürdürdüğü bekle-gör

olarak nitelendirilebilecek stratejisini devam ettirmesi muhtemel görünmektedir. Bunun yanında rejim için Suveyda’nın Suriye’nin kıyıları ve Şam hattı düşünüldüğünde arka planda kaldığı ayrıca not edilebilir. Ek olarak rejimin siyaseten dahi olsa “azınlıkların koruyucusu” iddiasını sürdürmek istediğinin de altı çizilmelidir.

Suriye’ye Suveyda özelinden bakıldığında da rejimin 2011 öncesine dönüşe dair ciddi bir çabasının olmadığı görülmektedir. Arap İrtibat Komitesi’nin rejim ile görüşmeleri süre belirtmeden ertelediği, 2023’te belirli bir seviyede olgunlaşan ancak Beşar Esed’in açıklamalarıyla adeta sönümlenen Türkiye ile Suriye arasında olası bir normalleşme sürecinin de tıkandığı bilinmektedir. Bu hususlar çerçevesinde değerlendirildiğinde rejimin kontrol ettiği bölgelerde yaşam şartlarını iyileştirmesi, istihdam ya da iş olanakları oluşturarak halkın en azından temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayabilmesini kolaylaştırması mümkün görünmemektedir.

SUVEYDA PROTESTOLARININ ANLAMI VE SURİYE’NİN GELECEĞİ

KUTLUHAN GÖRÜCÜ

SETA | ANALİZ

Bu analiz 23 Ağustos 2023’te başlayan ve günümüzde de devam eden Dürzi ağırlıklı bir nüfusa sahip Suveyda eyaletinde rejim karşıtı protestoları ele almaktadır. Dürziler ile rejim arasındaki gerilimin tarihsel kökenleri, geçmiş protestolar, Dürzilerin ne istediği ve rejimin nasıl bir siyaset izlediği analizin odağında yer almaktadır. Rejimin halk ayaklanmasından bu yana protesto gösterilerine yönelik askeri güç kullanımını neden Dürzilere karşı tercih etmediği de yine detaylandırılan hususlar arasında yer almaktadır. Tüm bunların yanında Dürzilerin protesto gösterilerinin geleceği ve geleceğin Suriye’si bağlamında ne anlam ifade ettiği de irdelenmektedir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL